

OLIV TA’LIMDA RAQAMLI PEDAGOGIKA: YONDASHUVLAR, MODELLAR VA KONSEPTLAR

A.Negmatova
ADPI, Pedagogika va psixologiya kafedrası dotsenti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19424925>

Annotatsiya. Maqolada ayni kun uchun dolzarb bo’lgan raqamli pedagogikani vujudga kelishida asos sifatida qo’llanilgan metodologiya haqida to’xtalib o’tilgan. Jumladan talaba pedagogik jarayonda foydalanishi mumkin bo’lgan ijtimoiy tarmoqlar haqida ham batafsil to’xtalib o’tilgan.

Kalit so’zlar: metodologiya, metod, texnika, texnik vositalar, ta’lim, tarbiya, raqamli muhit.

Аннотация. В статье рассматривается методология, лежащая в основе возникновения актуальной сегодня цифровой педагогики. В частности, подробно обсуждаются социальные сети, которые студенты могут использовать в педагогическом процессе.

Ключевые слова: методология, метод, техника, технические средства, образование, воспитание, цифровая среда.

Abstract. The article discusses the methodology used as the basis for the emergence of digital pedagogy, which is relevant today. In particular, it discusses in detail the social networks that students can use in the pedagogical process.

Keywords: methodology, method, technique, technical means, education, upbringing, digital environment.

Bugungi globallashuv va axborot asrida ta’lim tizimining yangilanishi zamon talabi darajasida jadallashmoqda. Ayniqsa, oliy ta’lim sohasi zamonaviy raqamli texnologiyalar, sun’iy intellekt, bulutli texnologiyalar, o’quv analitikasi va mobil ilovalar bilan bevosita bog’liq holda o’zgarib bormoqda. Bu esa ta’lim tizimini tashkil etish, boshqarish va baholashda mutlaqo yangi yondashuvlarni talab qilmoqda. Shu nuqtai nazardan qaralganda, raqamli pedagogika — bu faqat texnik vositalardan foydalanish emas, balki pedagogik jarayonni tubdan qayta talqin qilish, o’qituvchi va talaba o’rtasidagi munosabatlarni zamonaviy, ikki tomonlama faol hamkorlikka asoslangan interaktiv shaklga o’tkazish demakdir. Raqamli pedagogikaning mohiyatida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining imkoniyatlaridan didaktik maqsadlarda foydalanish, talabaning bilim olish jarayonini shaxsiylashtirish, masofaviy va gibrid o’qitish shakllarini joriy etish, o’quv materiallarini raqamli formatda taqdim etish orqali o’quvchining faolligini oshirish kabi ko’plab jihatlar mujassam. Ayniqsa, talabalarning raqamli kompetensiyasini shakllantirish, axborotni izlash, saralash, tahlil qilish va undan samarali foydalanish ko’nikmalarini rivojlantirish raqamli pedagogikaning ustuvor vazifalaridan biridir.

Mamlakatimizda oliy ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, masofaviy va raqamli ta’limni joriy etish yo’lida muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, Prezident qarorlari va farmonlari asosida raqamli ta’lim infratuzilmasi yaratilmoqda, oliy o’quv yurtlarida LMS (Learning Management System), MOOC (Massive Open Online Courses) kabi zamonaviy tizimlar joriy etilmoqda, raqamli didaktika asosida yangi o’quv-uslubiy majmualar ishlab chiqilmoqda. Bu esa oliy ta’lim muassasalarining raqamli transformatsiyasini jadallashtirishga xizmat qilmoqda. Shuni unutmaslik kerakki, har qanday texnologik yangiliklar inson salohiyati bilan uyg’unlashgan taqdirdagina natija beradi.

Oliy ta’limda raqamli pedagogikaning nazariy-metodologik asoslarini yoritish, zamonaviy ta’lim jarayonlarini anglash va uni isloh qilish uchun muhim metodologik platforma hisoblanadi.

Raqamli pedagogika ta’limning har bir bosqichini yangi texnologik muhit sharoitida qayta ko‘rib chiqishni talab qiladi. Zero, raqamli transformatsiya — bu faqat texnik vositalarni ta’limga tatbiq etish emas, balki ta’lim jarayonining falsafiy, metodologik, didaktik, psixologik va tashkiliy tomonlarini ham tubdan o‘zgartirishga olib keladi. Aynan shu sababli, raqamli pedagogika hozirda alohida ilmiy soha sifatida shakllanmoqda va uning asosida bir nechta yondashuvlar yotadi.

Raqamli pedagogikaning nazariy negizida konstruktivistik va konnektivistik ta’lim nazariyalari yotadi. Bu yondashuvlar, ayniqsa, talaba faoliyatini markazga qo‘yish, bilimni tayyor shaklda emas, balki interaktiv muhitda mustaqil izlash, talqin qilish va baham ko‘rish orqali egallash g‘oyasiga asoslanadi. Konstruktivizmga ko‘ra, talaba faol bilim egasi bo‘lib, u mavjud axborotlar orasidan o‘zi uchun dolzarb bo‘lganini tanlaydi va uni shaxsiy tajribasiga asoslangan holda o‘zlashtiradi. Konnektivizm esa bilim tarmoqlar asosida rivojlanishini e’tirof etadi — bu internet va raqamli texnologiyalar hukmron bo‘lgan zamonaviy ta’lim uchun ayni muddaodir. Har ikkala yondashuvda ham ta’lim jarayoni raqamli axborot muhitida amalga oshiriladi, bu esa raqamli pedagogikaning nazariy poydevorini mustahkamlab beradi.

Metodologik jihatdan olganda, raqamli pedagogika tizimli yondashuvga tayanadi. Ta’lim — bu o‘zaro bog‘liq elementlardan tashkil topgan murakkab tizim bo‘lib, unda maqsad, mazmun, vosita, shakl, metod va natija komponentlari o‘zaro uzviy aloqada ishlaydi. Agar klassik ta’lim modelida asosiy urg‘u bilim berish va testlashga qaratilgan bo‘lsa, raqamli pedagogikada bu komponentlar interaktivlik, moslashuvchanlik, o‘z-o‘zini baholash, refleksiya va ko‘pkanallik orqali takomillashtiriladi. Raqamli muhitda ta’lim subyektlari o‘zaro doimiy axborot almashadi, virtual hamkorlik qiladi va ta’lim jarayoni an’anaviy darsdan tashqariga — mobil ilovalar, bulutli platformalar, ijtimoiy tarmoqlar orqali kengayadi.

Shuningdek, raqamli pedagogikaning muhim metodologik asoslaridan biri bu kompetensiyaviy yondashuv hisoblanadi. Ushbu yondashuv ta’limning asosiy maqsadini tayyor bilimni yodlash emas, balki amaliy faoliyatda foydali bo‘ladigan kasbiy va hayotiy kompetensiyalarni shakllantirish deb belgilaydi. Raqamli pedagogikada esa bu kompetensiyalar ichida aynan raqamli kompetensiya yetakchi o‘rinni egallaydi. Raqamli kompetensiya bu — axborotni topa olish, undan oqilona foydalanish, raqamli vositalar yordamida muloqot qilish, ijtimoiy tarmoqlarda madaniyatli ishtirok etish, raqamli xavfsizlikni saqlay olish, mas’uliyatli raqamli xulq-atvorni namoyon eta olish kabi ko‘nikmalardan iborat murakkab tuzilma hisoblanadi.

Raqamli pedagogika metodologiyasi didaktika fanining yangi bosqichda rivojlanishidir. Bu holatda o‘quv maqsadlari, o‘quv materiali va metodlar raqamli formatga mos holda qayta ishlab chiqiladi. Masalan, dars maqsadlari mobil qurilma orqali erishilishi mumkin bo‘lgan natijalar bilan uyg‘unlashtiriladi; o‘quv materiali video, podkast, infografika yoki simulyatsiya shaklida taqdim etiladi; o‘qitish usullari esa loyiha asosida o‘qitish, muammo yechishga yo‘naltirilgan ta’lim, gamifikatsiya, individual va adaptiv o‘qitish uslublariga asoslanadi. Bularning barchasi ta’limni shaxsga yo‘naltirish, talabaning mustaqil izlanishini qo‘llab-quvvatlash, uning ichki motivatsiyasini rag‘batlantirishga xizmat qiladi.

Yuqoridagilardan ko‘rinadiki, raqamli pedagogika bugungi ta’limning falsafiy-ma’naviy, metodologik, tashkiliy va texnologik asoslarini tubdan yangilovchi tizim sifatida namoyon bo‘lmoqda. Bu yondashuv o‘zida zamonaviy ta’lim psixologiyasi, axborot texnologiyalari va ijtimoiy taraqqiyot talablarini mujassamlashtirgan holda, oliy ta’limning ilg‘or rivojlanish bosqichiga yo‘l ochadi. Shuning uchun ham har qanday oliy o‘quv yurti o‘z ta’lim strategiyasini aynan raqamli pedagogika yondashuvlari asosida qayta ko‘rib chiqishi muhim ahamiyatga ega.

Oliy ta’lim tizimida raqamli pedagogikani muvaffaqiyatli joriy etish jarayoni, avvalo, o‘qituvchi va talabalarning raqamli kompetensiyalarini shakllantirishdan boshlanishi zarur. Chunki raqamli pedagogika texnik vositalar bilan cheklanib qolmaydi, balki mazmun, metod,

kommunikatsiya, tahlil va baholash jarayonlarini ham o’zgartiradi. Bu esa ta’lim subyektlaridan raqamli muhitda mustaqil ishlash, raqamli axborot bilan ongli ravishda ishlay olish, muloqot qilish, tahlil etish va taqdim etish kabi yuqori darajadagi faoliyatni talab qiladi. Shunday sharoitda raqamli kompetensiya — zamonaviy talabning ham, zamonaviy o’qituvchining ham ajralmas sifatiga aylanadi.

ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktabrdagi PF-5847-sonli “Oliy ta’limni 2030 yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasini tasdiqlash to’g’risida”gi farmoni // <https://lex.uz/docs/4545884#4547594>
2. Tojakhmedova, S. Y. Digital pedagogy in higher education: Redefining teaching and learning in the 21st century. International Journal of Artificial Intelligence, 5(06), 676–680. Academic Publishers. academicpublishers.org 2025-yil.
3. Köseoğlu, S., Veletsianos, G., & Rowell, C. (Eds.). Critical Digital Pedagogy in Higher Education. Athabasca University Press, Athabasca, Canada. University of Greenwich. 2023-yil.
4. Laurillard, D. Teaching as a Design Science: Building Pedagogical Patterns for Learning and Technology. Routledge, Taylor & Francis Group, London and New York. 2012-yil.